

ODNOS MARE MATOČEC I TOMO JALŽABETIĆA

RELATION OF MARA MATOČEC AND TOMO JALŽABETIĆ

Vladimir MIHOLEK
Đurđevac, Gajeva 22a

Primljeno / Received: 15. 6. 2018.
Prihvaćeno / Accepted: 23. 11. 2018.
Stručni rad / Professional paper
UDK / UDC: 929Matočec, M.
929Jalžabetić, T.

SAŽETAK

Mara Matočec i Tomo Jalžabetić, prvi hrvatski seljaci političari, bili su susjedi, oboje rodом iz Đurđevca. Premda je između njih postajao generacijski jaz, veže ih podosta sličnosti. Kraće su vrijeme istovremeno djelovali u Radićevoj seljačkoj stranci. Oboje su bili inteligentni i načitan, te dobri govornici. Imali su dar za pisanje. Jalžabetić za političke i gospodarske članke, a Mara Matočec za poeziju i prozu. Također su zapisivali narodne poslovice i običaje. Za razliku od Mare Matočec, Jalžabetić je do osnivanja HPSS-a 1904. godine već bio formiran kao političar na lokalnoj razini. Braći Radić pristupio je zahvaljujući suradnji s Antunom Radićem i JAZU-om na prikupljanju narodnih običaja krajem 1890-ih. Nakon toga bio je osnivač stranke, njezin potpredsjednik, te član vodstava svih stranačkih gospodarskih organizacija do razlaza sa Stjepanom Radićem. S druge strane, Mara je Matočec stupila u kontakt sa Stjepanom Radićem nakon što se javila na književni natječaj objavljen u glasilu Dom 1918. godine. Odmah je postala članicom glavnog odbora stranke, a svoje je političko djelovanje pod okriljem stranke usmjerila prema prosvjetno-kulturnom radu, borbi za ravnopravnost žena, obitelji i protiv nepismenosti u hrvatskim selima. Prema dosadašnjim šturim saznanjima u njihovu odnosu vladala je netrpeljivost, to jest, bio je daleko od idealnog, ali tome nije tako, na što upućuju detalji iz pojedinih objavljenih historioografskih radova i njezinih prozih uradaka.¹

Ključne riječi: Mara Matočec, Tomo Jalžabetić, sličnosti, međusobni odnos, Đurđevac

Key words: Mara Matočec, Tomo Jalžabetić, similarities, mutual relations, Đurđevac

1. MARA MATOČEC I TOMO JALŽABETIĆ KAO ISTRAŽIVAČKA TEMA, I CILJ ISTRAŽIVANJA

Mara Matočec i Tomo Jalžabetić prvi su hrvatski seljački političari kao muškarac i žena, oboje rodом iz Đurđevca. O ovoj spoznaji malo se zna u današnje vrijeme. Mara Matočec, rođena Jendrašić, rodila se u Drnju 12. rujna 1885. godine, ali je od rane mladosti živjela u Đurđevcu. Brzo je ostala bez muža Stjepana Matočeca koji je za vrijeme Prvoga svjetskog rata umro u vojnoj bolnici u Rusiji. Već 1915. godine došla je u kontakt sa Stjepanom Radićem nakon čega je pristupila Hrvatskoj seljačkoj republikanskoj stranci, kojoj je bila odana do smrti. Odmah je ušla u glavni odbor HSRS-a boreći se za seljačka prava i prosvjećivanje žena. Istovremeno je pisala i objavljivala svoje književne radove. Nakon rata, a na prijedlog Đure Basarićeka, prodala je ono malo zemlje što je imala i odselila se zajedno s djecom i majkom kao kolonistica u Koriju kraj Virovitice. Tamo je podigla novo gospodarstvo kupivši 7 jutara bivše vlastelinske zemlje. Premda nema pouzdanih podataka, pretpostavlja se da je još u Đurđevcu postala članicom Seljačke sloge, pa je nakon dolaska u Koriju odmah osnovala tamošnji ogranak.

¹ Ovaj rad nastao je na temelju izlaganja na znanstvenom kolokviju posvećenom Mari Matočec u povodu 50. obljetnice smrti, održanom u Đurđevcu 1. prosinca 2017. godine u organizaciji Društva »Braća Hrvatskoga Zmaja«, Povijesnog društva Koprivnica i Ogranka Matice hrvatske u Đurđevcu.

Slika 1. Mara Matočec u Koriji

Vodila je njegovu glumačku družinu s kojom je davala kazališne predstave širom Hrvatske. Sama je pisala igrokaze, glumila i režirala. Njezini najvjerniji suradnici bili su također kolonisti iz Đurđevca i okolice. U znak zahvale pokrenula je akciju podizanja spomenika Đuri Basaričeku u Okrugljači (1928.). Pisala je poeziju, crtice, novele, novinske članke i igrokaze u brojnim časopisima, glasilima, kalendarima i zbornicima, izdanim uglavnom u Zagrebu, Osijeku, pa i u Sarajevu, Mariboru i Pirotu (Srbija). Do kraja

smrti ostala je vjerna svome Đurđevcu i Đurđevčanima koje je zdušno okupljala u Koriji. Umrla je u Koriji 8. svibnja 1967. godine zaboravljena i ignorirana od tadašnje vlasti.²

Tomo Jalžabetić najznačajnija je osoba u Đurđevcu i Podravini kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća. Rođen je 21. prosinca 1852. godine u Đurđevcu. Trivijalnu školu završio je u Đurđevcu a vojnu u Bjeļovaru, gdje je postao dočasnikom. Pozvan je u pripravnu časničku školu, ali je zbog prevelike školarine koju roditelji nisu mogli platiti, odustao te ostao na obiteljskome gospodarstvu. Kao mladi seljak iskazao je velike ambicije i interes za poljoprivredu, osobito govedarstvo, na osnovu čega je stekao veliki ugled među Đurđevčanima. Ubrzo se učlanio u mjesnu podružnicu Gospodarskoga društva te postao njezinim predstavnikom u skupštini Društva u Zagrebu. Od 1898. godine počeo je surađivati sa Antunom Radićem te za JAZU započeo zapisivati narodne običaje u Đurđevcu. Jedan je od osnivača Radićeve Hrvatske pučke seljačke stranke (1904.), njezin potpredsjednik i član glavnog odbora (1905.), suosnivač Hrvatske pučke seljačke tiskare (1906.) u Zagrebu i predsjednik ravnateljstva (1907. – 1912.). Bio je osnivač je i prvi predsjednik Hrvatske seljačke zadruge (1901.) i Hrvatske seljačke gospodarske udruge (1904.), te osnivač Marvogojske udruge (1907.) u Đurđevcu, a potaknuo je osnivanje istih i u okolnim mjestima. To mu je priskrbilo članstvo u ravnateljstvu Saveza hrvatskih seljačkih zadruga (1911. – 1925.), Hrvatskoj seljačkoj zadružnoj banci (1923. – 1925.), Hrvatskom seljačkom gospodarskom društvu i zadrugi Hrvatski seljački dom (1921.). Kao član Radićeve stranke biran je u Hrvatski Sabor 1910. i 1913. godine, te u skupštinu Kraljevine SHS (1920. i 1923.). Zbog neslaganja s vođenjem stranke 1924. godine napustio je Stjepana Radića, što mu srozalo ugled. Ubrzo se vezao uz Hrvatsku federalističku stranku, te postao naklonjen kralju koji mu je dodijelio status banskog vijećnika, a 1932. godine postao je članom Senata u Beogradu. Bio je dugogodišnji član općinskog poglavarstva (od 1898.), te županijski zastupnik (od 1904.). Zaslužan je za osnivanje pučke knjižnice (1906.) i Hrvatskoga seljačkog prosvjetnog društva (1920.) u Đurđevcu. Bio je član ravnateljstva paromlina Podravina d.d. (1899.) i nadzornog odbor Hrvatskog Sokola u Đurđevcu (1926.). Objavio je podosta članaka i polemika o hrvatskoj politici te društvenim i gospodarskim problemima seljaštva u petnaestak novina, časopisa i drugih glasila. Napisao je brošuru *Prijelaz u bolji način gospodarenja s usjevnom redom* (Zagreb 1914.). Umro je u Đurđevcu 31. listopada 1937. godine.³

² KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira. *Mara Matočec – hrvatska književnica, seljakinja i njen rad na socijalno-političkom i kulturno-prosvjetnom polju u okviru seljačkog pokreta braće Radić*, Koprivnica-Zagreb, 1993.

³ Hrvatski biografski leksikon, sv. VI., Zagreb, 2005., 287.; Odjel za etnologiju HAZU, Korespondencija Tome Jalžabetića s Antunom Radićem, sign. S.Z. 55; KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira. *Trnovit životni put Tome Jalžabetića*, Đurđevački zbornik, Đurđevac, 1996., 247-268; MIHOLEK, Vladimir. *Tomo Jalžabetić do osnivanja Hrvatske pučke seljačke stranke braće Radić*, Podravina, vol. XII, br. 23, Samobor / Koprivnica, lipanj 2013.,

Slika 2. Tomo Jalžabetić u Đurđevcu

opciji nakon raskida sa Stjepanom Radićem i HSS-om 1924. godine, iako time nije pričinio nikakve štete hrvatskoj politici. Činjenica je i ta što se o njima počelo pisati tek u novije vrijeme, pa je i to utjecalo na takav odnos.

Za Maru se Matočec prvi puta čulo nakon što je Mira Kolar Dimitrijević 1993. godine objavila knjigu o njezinu djelovanju, kojom je obuhvatila i djelomičnu bibliografiju. Slično izdanje objavio je i Vlatko Smiljanić 2011. godine, ali je ono nedovoljno pridonijelo novim saznanjima o njezinu životu i stvaralaštvu. Isti je autor uredio i njezina sabrana djela 2017. godine, međutim, ona ne obuhvaćaju sve njezine radove. Mira Kolar Dimitrijević je u svome radu objavljenom u Đurđevčkom *zborniku* 1996. godine također prva progovorila i o Tomi Jalžabetiću. O pojedinim pak segmentima Jalžabetićeva sudjelovanja u političkom i gospodarskom životu na lokalnoj razini pisao je Vladimir Miholek u trima radovima.

Budući da su oboje rodom iz istoga mjesta, i da su djelovali unutar iste stranke, nametnulo se pitanje o njihovoj povezanosti. Stoga je cilj ovoga rada utvrditi postoje li između njih kakve sličnosti, te pokušati rasvijetliti njihov međusobni odnos. Za očekivati je da će rezultati dati barem osnovne naznake njihova odnosa, s obzirom na nedovoljnu istraženost njihova djelovanja.

2. ULAZAK MARE MATOČEC I TOME JALŽABETIĆA U POLITIKU I RADIĆEVU SELJAČKU STRANKU

Kako su oboje uopće dospjeli u političke vode i Radićevu seljačku stranku? Zaslugu treba pripisati braći Antunu i Stjepanu Radiću koji su bili kadri prepoznati seljake sposobne za politički rad u stranci. Jalžabetić je, za razliku od Mare Matočec, puno prije osnivanja HPSS-a 1904. godine već bio gotov političar i spreman za stranku jer je ispekao zanat kao općinski vijećnik i županijski zastupnik. U općinskoj je vijeću kao oporbenjak pravaš nekoliko godina vodio ogorčenu borbu s predstavnicima mađaronske narodne stranke. Svojom promišljenošću i upornošću u nepunih deset godina uspio je ući u općinsko vijeće, da bi na kraju prevladao sa svojim pristalicama, mladim ambicioznim seljacima, s kojima je kasnije pristupio Radiću i HPSS-u.⁴ Na neposredan način otkrio ga je Antun Radić kao suradnika na prikupljanju i zapisivanju narodnih običaja za akademijin *Zbornik za narodni život i običaje*, kojem je bio urednik. U međusobnome dopisivanju tijekom 1898. i 1899. godine Radić je doznao o

109-132; Hrvatski sokolski koledar za 1926., Zagreb, 1927.; http://katalog.lzmk.hr/autorski.aspx?box=Kutija_A290, 18.11. 2017.

⁴ MIHOLEK, V. *Tomo Jalžabetić do osnivanja*, 117-125

njegovu političkom radu i kao takvoga preporučio bratu Stjepanu. Ovaj je s njime odmah stupio u kontakt i poslao mu 20 primjeraka svoje brošure (*Moje uzničke uspomene*) 1902. godine, te ga potom uveo među osnivače svoje stranke.⁵

Na sličan način pristupila je i Mara Matočec 1915. godine, kada se javila pjesmom *Sibiriji* na Radićev poziv pjesnikinjama da surađuju u stranačkome glasilu *Dom*. Na natječaj se javilo više žena, ali je Mara jedina ustrajala i nastavila suradnju objavljujući pjesme kojima je stvarala radićevsko raspoloženje, ujedno slaveći Stjepana Radića i stranku.⁶ Radić je odmah shvatio da bi Mara kao žena mogla dati lijep doprinos stranci u radu na okupljanju žena. Tako je Mara Matočec već krajem 1918. govorila u Zagrebu na sjednici glavnog odbora HSS-a, a od iduće godine postala je članicom istoga odbora.⁷ Nakon toga, Mara je sve više pisala i objavljivala svoje radove u kojima je veličala stranačke prvake, govorila na stranačkim skupštinama, te poticala žene na aktivnije društveno djelovanje u stranačkim gospodarskim i kulturnim organizacijama, te je općenito zastupala selo, katolički moral i prava žena.

Radić je štogod o Mari vjerojatno doznao od učitelja Đure Basaričeka, svoga bliskog stranačkog suradnika, koji je bio vezan uz Đurđevac preko prof. Viktora Pogačnika. Naime, Pogačnik je oženio Basaričekovu sestru Anku pa je ovaj često boravio u Đurđevcu, a nakon njegova ubojstva u beogradskoj skupštini 1928. godine, Pogačnik je postao skrbnikom njegova sina Borisa, te se brinuo i o cijeloj obitelji koja se doselila u Đurđevac. Zajedno su i surađivali tijekom Prvoga svjetskoga rata (1916.) na zbrinjavanju gladne hercegovačke djece u Podravinu.⁸ No, posve je sigurno da je Maru Radiću preporučio Jalžabetić, jer ju je vrlo dobro poznao, a i sam je poznao Basaričeka jer su bili bliski Radićevi suradnici. Što je najvažnije, bio je vršnjak Marina oca, a što je zanimljivo – bili su i susjedi. Jalžabetić je rođen 1852., a Luka Jendrašić, Marin otac, 1851. godine. Jendrašicevi su živjeli u današnjoj Ulici bana Jelačića, na lijevome uglu današnje Ulice Eugena Kumičića, odnosno *Jendrašicevoga sokaka*, a Jalžabetić na suprotnoj strani ulice preko puta.⁹

3. NJIHOVE MEĐUSOBNE SLIČNOSTI U POLITIČKOM I DRUŠTVENOM RADU

Premda ih dijeli generacijska razlika, ima podosta sličnost koje ih vežu. Iako bez veće naobrazbe, oboje su bili inteligentni i načitan. To im je omogućilo da se bave pisanjem, svaki u svome području. Mara je napisala brojna književna djela; pjesme, prozu i igrokaze, te ih većinu objavila u čak četrdesetak tiskovina; od raznih časopisa i glasila do kalendarskih izdanja. Njezina djela čitala su se i izvodila diljem cijele ondašnje države. Igrokazi su bili veoma popularni, a ujedno ih je režirala i glumila u njima.¹⁰ Jalžabetić je pisao članke i polemike o hrvatskoj politici te o društvenim i gospodarskim problemima seljaštva u petnaestak novina, časopisa i drugih glasila. Napisao je i jednu gospodarsku brošuru.¹¹

Oboje su se bavili i etnografskim radom. Jalžabetić je radio na rukopisu o narodnim običajima u Đurđevcu, koji je predao Antunu Radiću. Njegov je uradak, premda manjeg obima, vrlo vrijedan jer daje prikaz izgleda đurđevčkoga kraja u 19. stoljeću, s bogatom toponimijom i nazivljem biljnog i životinjskog svijeta, a ponajviše jer sadrži za sada najstariji zapis legende o Picokima i osnovna obiljež-

⁵ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, M. *Trnovit životni put...*, 250; Odjel za etnologiju HAZU, Korespondencija Tome Jalžabetića s Antunom Radićem, sign. S.Z. 55

⁶ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, M. *Mara Matočec...*, 9

⁷ Isto, 22-23

⁸ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira. Život i rad profesora Viktora *Pogačnika*, Podravski zbornik 1991., Koprivnica, 1991., 136-138

⁹ CIK, Nikola. *Dokumentacija o projektu »Đurđevac 1868. godine: rekonstrukcija urbanog i demografskog razvoja grada Đurđevca u XIX. stoljeću« i izvještaj o realizaciji prve faze projekta*, Đurđevac, 2013.; Župni arhiv rkt. župe sv. Jurja mučenika u Đurđevcu, Status animmarum (Stališ duša) župe sv. Jurja mučenika u Đurđevcu 1866. – 1917.

¹⁰ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, M. *Mara Matočec...*, 129-135; MIHOLEK, Vladimir. *Đurđevčki kazališni amaterizam kroz povijest*, Podravski zbornik 39, Koprivnica, 2013., 96-98; http://katalog.lzmk.hr/autorski.aspx?box=Kuti-ja_A446, 18. 11.2017.

¹¹ Hrvatski biografski leksikon, sv. VI, Zagreb, 2005., 287

ja đurđevečkoga kajkavskoga govora.¹² S druge strane, Mara je na poticaj Rudolfa Hercega zapisivala tekstove narodnih pjesama, a on ih objavljivao u *Seljačkoj prosvjeti*, koju je uređivao.¹³ Zapisivala je i razne poslovice i uzrečice, te ih vrlo vješto uvrštavala u svoje književne radove i tako ih spasila od zaborava. Pogotovo u nekoliko igrokaza u kojima se radnje temelje upravo na narodnim običajima i usmenoj narodnoj predaji.¹⁴

Osim toga, krasila ih je vještina govorništva, oboje su bili vrsni govornici, i gdje god bi se pojavili privlačili su pozornost svojim nastupom; Mara na brojnim skupovima i stranačkim susretima, a Tomo za saborskom i županijskom govornicom i na stranačkim okupljanjima. Može se reći da su posjedovali i organizacijske sposobnost na društvenom planu. Mara je nakon preseljenja u Koriju nedaleko od Virovitice krajem 1927., već iduće godine osnovala ogranak Seljačke sloge. Unatoč brojnim obiteljskim obvezama i podizanju novoga seljačkog gospodarstva, bez muža, s djecom i ostarjelom majkom, vrlo je uspješno vodila ogranak s nekoliko sekcija. Kada je o tome riječ, s njime je gostovala i nastupala od Slavonije i Zagorja pa do Zagreba, a sama proputovala i govorima nastupala od južnih hrvatskih krajeva do Bosne i Hercegovine.¹⁵ Jalžabetić se pak nalazio u vodstvu skoro svih gospodarskih stranačkih organizacija, a u Đurđevcu je osnovao Hrvatsku seljačku zadrugu, Hrvatsku seljačku gospodarsku udrugu i Marvogojsku udrugu, te tako postao pokretač zadrugarstva đurđevečke Podravine. On je također obišao cijelu Hrvatsku, a putovao je i u Švicarsku i Češku.¹⁶

Jalžabetić je u pravom smislu bio političar. Kalio se u općinskom vijeću, a do osnutka Radićeve seljačke stranke bio je vrlo zapažen i u podružnici Gospodarskoga društva i županijskoj skupštini, a najposlije kao narodni zastupnik u Saboru zalažući se za seljačka prava. Jedan je od osnivača stranke, njezin potpredsjednik i član glavnog odbora, te suosnivač i predsjednik ravnateljstva Hrvatske pučke seljačke tiskare u Zagrebu. Potom je ušao u skupštinu Kraljevine SHS, a naposljetku postao i članom Senata u Beogradu.¹⁷ Maru Matočec također možemo smatrati političarkom, ali ne u tom smislu kao Jalžabetića, već kao animatoricu koja je hrvatske žene svojim gorljivim govorima i perom privlačila seljačkom pokretu. Ona je zapravo svoje političko djelovanje usmjerila prema prosvjetno-kulturnom radu, borbi za ravnopravnost žena, obitelji i protiv nepismenosti u hrvatskim selima, ali i to pod okriljem stranke.¹⁸

4. ODNOS IZMEĐU MARE MATOČEC I TOME JALŽABETIĆA

O njihovu odnosu može se govoriti samo u okviru godina koje su zajedno proveli u Đurđevcu, a to je do 1927. godine, kada se Mara Matočec preselila u Koriju. Nekih saznanja o njihovu kontaktu nakon toga, zasad nema. Nakon svega, nameće se pitanje: Kakav je bio njihov međusobni odnos? O tome skoro da i nema nekih saznanja, ali se ponešto može zaključiti na osnovu poznavanja njihove osobnosti i pojedinih podataka iz Marinih dosad neobjavljenih tekstova. O njihovu odnosu javnost zasad najviše sudi temeljem jednog događaja koji se zbio na velikoj stranačkoj skupštini u Koprivnici 1921. godine, na kojoj su se oboje našli za govornicom.¹⁹ Mara o tome svjedoči u jednom tekstu: »Nakon prvih izrečenih govora obrati se predsjednik (misli na Stjepana Radića, op.a.) k meni i reče: »Daj Maro, i ti održi jedan govor ovima dragim seljačkim sestrama! Onako po domaću!« – Ja sam bila spremna ali se u taj čas oglasi jedan ondašnji narodni zastupnik (koji nas je poslije ostavio).« Ne, ne, samo babama ne treba dati govoriti«, odgovorio je dotični«. Pretpostavlja se da je riječ o Tomi Jalžabetiću, premda ga ona ne

¹² Odjel za etnologiju HAZU, JALŽABETIĆ, Tomo. *Gjurgjevac – Narodni život i običaji* (rukopis); sign. S.Z.54

¹³ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, M. *Mara Matočec...*, 31

¹⁴ Sabrana djela Mare Matočec, ur. Vlatko Smiljanić, Zagreb, 2017., 145-231

¹⁵ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, M. *Mara Matočec...*, 34, 38-44

¹⁶ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, M. *Trnovit životni put...*, 249, 268; MIHOLEK, Vladimir. *Hrvatska seljačka zadruga i Marvogojska udruga u Đurđevcu*, Podravski zbornik 2011., Koprivnica, 2011., 186

¹⁷ DIMITRIJEVIĆ, M. *Trnovit životni put...*, 249-250; MIHOLEK, Vladimir. *Podružnica Gospodarskoga društva u Đurđevcu 1891. – 1907.*, Podravski zbornik 2005., Koprivnica, 2005., 203-219

¹⁸ KOLAR DIMITRIJEVIĆ, M. *Mara Matočec...*, 9-46

¹⁹ Isto, 23

spominje imenom. Doduše, među govornicima je osim Jalžabetića bilo više Radićevih političara koji su ga ostavili nakon što je stranku učlanio u Seljačku internacionalu, pa se ne može reći je li zaista bila riječ o njem, ali po svemu sudeći jest.²⁰ Mara o istome događaju piše u još jednom radu, ali ovaj put napominje da je već bilo podosta kasno kad ju je Radić pozvao za govornicu, pa je opravdano što se ovaj bunio.²¹

Prema ovome bi se moglo zaključiti da je njihov odnos bio loš, ako je riječ o Jalžabetiću, ali tome nije tako. To što je Jalžabetić Maru nazvao babom, ne treba gledati s današnjeg stajališta. U ono je vrijeme bilo pravo čudo da žena seljakinja javno govori, a kamoli na političkom skupu, pa tu izjavu Tomi ne treba uzeti zdravo za gotovo. Ipak, kod njega je zasigurno postojala određena doza ljubomore jer se na neki način osjećao ugroženim, ako znamo da je Jalžabetić u općinskome vijeću i u stranci uvijek nastojao biti među glavnima. Mara mu zasigurno to nije zamjerila jer je, kao i sve tadašnje seoske žene, bila odgojena u kršćanskom duhu. Naprotiv, branila ga je ne spominjući mu ime. Mara ga je štitila i u tekstu u kojem opisuje odnos Đurđevčana prema njemu nakon što je 1924. godine napustio Radića i stranku. Metaforički ga je usporedila s Kristom: »Ta znamo što se dogodilo samom Isusu Kristu. Pred njime su bacali cvijeće i granje vičući Hosana sine Davidov, a za par dana vikali su: Razapni ga, razapni«, misleći pritom na njegove goleme zasluge učinjene za Đurđevac, Podravinu i stranku, koje su njegovi mještani odmah zaboravili poslije njegova razlaza s Radićem.²² Kada je u jednom tekstu pisala o seljačkim stranačkim prvacima, Jalžabetića je stavila na prvo mjesto i ukazivala na njegovo predviđanje raspleta jednoga političkog zbivanja, koji se na kraju i obistinio.²³ U drugome je tekstu pohvalno govorila o njegovim zaslugama za rodni kraj, a koje sumještani nisu cijenili.²⁴ Dosadašnja saznanja ukazuju na to da su Jalžabetić i Radić posve prekinuli kontakt nakon političkog razlaza, ali Mara to demantira sjećanjem kako je Jalžabetiću prenosila pozdrave od Radića. Kad je od Radića preuzimala pozdrave, napisala je da su mu tada potekle suze, a kad ih je predavala Tomi i njemu su zasuzile oči. Dakle, politički razlaz nikako nije bio razlogom njihova međusobnog nepoštivanja i uvažavanja, premda je dosad sve ukazivalo na to.²⁵

ZAKLJUČAK

Nakon svega može se zaključiti da je odnos Mare Matočec i Tome Jalžabetića bio dobrosusjedski i prijateljski, jer su se borili za istu stvar, unatoč Jalžabetićevim manjim netrpeljivostima i ljubomorama preko kojih bi ionako prešao svaki ondašnji vjernik katolik. Jalžabetić je Mari zasigurno bio i uzor jer ga je dobro poznavala i znala za sve njegove zasluge, pogotovo jer su ne jednom zajedno sudjelovali na stranačkim skupovima. Isto je tako za očekivati da je i on njoj pomagao i išao joj na ruku jer, na kraju svega, bili su susjedi, a Jalžabetić i njezin otac vršnjaci. Na kraju svakako treba naglasiti još jednu bitnu stvar koja ih veže – danas se za njih oboje još uvijek nedovoljno zna, govori i piše, a to su istinski zaslužili. Što se Mare Matočec tiče, puno je više zastupljena u javnosti od Jalžabetića. Po njoj je nazvana županijska nagrada za promicanje ljudskih prava i jedna uličica u Đurđevcu, premda joj pripada puno veća. Njoj u čast početkom prosinca 2017. godine otkrivena je i spomen-ploča u Đurđevcu, dok Jalžabetić nema ništa od toga, što zaista nije zaslužio. Za sad nas na njega podsjeća samo nadgrobnni spomenik na đurđevčkom groblju i on jedino njegovo obilježje u Đurđevcu. Sreća je da grob uređuje i održava njegova daljnja rodbina. O oboje se pisalo u historiografskim radovima, ali je Jalžabetić i u ovom slučaju puno manje zastupljen, premda su mu zasluge velike i za Đurđevac i Hrvatsku, a dijelom i zato jer je u politici djelovao nepunih 50 godina. Dakle, donekle je istražen samo početni dio njegova bavljenja politikom.

²⁰ Žena i politika, *Sabrana djela...*, 103 (objavljeno u: *Naša žena*, III/1937., br. 1, 8-9)

²¹ *Radićeve izreke* (rukopis), *Sabrana djela...*, 2017., 97

²² *Tko je što* (rukopis), *Sabrana djela...*, 96

²³ *Naši, seljačkog roda prvaci* (rukopis), *Sabrana djela...*, 88-89

²⁴ *Tko je što* (rukopis), *Sabrana djela...*, 95-96

²⁵ *Radićeve izreke* (rukopis), *Sabrana djela...*, 2017., 97

IZVORI

1. CIK, Nikola. *Dokumentacija o projektu »Đurđevac 1868. godine: rekonstrukcija urbanog i demografskog razvoja grada Đurđevca u XIX. stoljeću« i izvještaj o realizaciji prve faze projekta*, Đurđevac, 2013.
2. http://katalog.lzmk.hr/autorski.aspx?box=Kutija_A290
3. http://katalog.lzmk.hr/autorski.aspx?box=Kutija_A446
4. Odjel za etnologiju HAZU, JALŽABETIĆ, Tomo. *Gjurjgjevac – Narodni život i običaji* (rukopis); sign. S.Z. 54
5. Odjel za etnologiju HAZU, Korespondencija Tome Jalžabetića s Antonom Radićem, sign. S.Z. 55
6. Župni arhiv rkt. župe sv. Jurja mučenika u Đurđevcu, Status animmarum (Stališ duša) župe sv. Jurja mučenika u Đurđevcu 1866. – 1917.

LITERATURA

1. Hrvatski biografski leksikon, sv. VI, Zagreb, 2005.
2. Hrvatski sokolski koledar za 1926., Zagreb, 1927.
3. MIHOLEK, Vladimir. *Đurđevečki kazališni amaterizam kroz povijest*, Podravski zbornik 39, Koprivnica, 2013.
4. MIHOLEK, Vladimir. *Hrvatska seljačka zadruga i Marvogojska udruga u Đurđevcu*, Podravski zbornik 2011., Koprivnica, 2011.
5. MIHOLEK, Vladimir. *Podružnica Gospodarskoga društva u Đurđevcu 1891. – 1907.*, Podravski zbornik 2005., Koprivnica, 2005.
6. MIHOLEK, Vladimir. *Tomo Jalžabetić do osnivanja Hrvatske pučke seljačke stranke braće Radić*, Podravina, vol. XII, br. 23, Samobor / Koprivnica, lipanj 2013.
7. KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira. *Mara Matočec – hrvatska književnica, seljakinja i njen rad na socijalno-političkom i kulturno-prosvjetnom polju u okviru seljačkog pokreta braće Radić*, Koprivnica-Zagreb, 1993.
8. KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira. *Trnovit životni put Tome Jalžabetića*, Đurđevački zbornik, Đurđevac, 1996.
9. KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira. *Život i rad profesora Viktora Pogačnika*, Podravski zbornik 1991., Koprivnica, 1991.
10. Sabrana djela Mare Matočec, ur. Vlatko Smiljanić, Zagreb, 2017.

SUMMARY

Mara Matočec and Tomo Jalžabetić, the first Croatian peasant politicians, were neighbours, both originating from Đurđevac. Although there was a generation gap between them, they are linked by a substantial number of similarities. Both of them were for a brief period active in Radić's peasant party. Both were intelligent and well-read, and both were good public speakers. They were gifted for writing. Jalžabetić for political and economic articles, and Mara Matočec for poetry and prose. They also wrote down folk proverbs and customs. Unlike Mara Matočec, until the foundation of the Croatian peasant Party in 1904, Jalžabetić was already formed as a politician on the local level. He joined the Radić brothers thanks to his cooperation with Antun Radić and JAZU related to collection of folk customs at the end of the 1890s. After that, he was the founder of the party, its vice-president and member of governing bodies of all economic organizations of the party until he and Stjepan Radić split. On the other hand, Mara Matočec established contact with Stjepan Radić after she submitted an application for literary contest published in the journal »Dom« in 1918. She was immediately appointed member of the governing board of the party, and her political activity under the wings of the party was directed towards educational and cultural work, struggle for equality of women and families, and actions to reduce illiteracy in Croatian villages. According to present scarce insight, their relation was governed by intolerance, and it was far from ideal. However, some details published in individual historiographic works and prose pieces testify that their relation might have been different than depicted above.